Toneelgroep Amsterdam Documentairemakers volgen acteurs op de voet

Ook naast podium met de billen bloot

'Acteur' is een scheldwoord onder documentairemakers. Desondanks maakten Paul Cohen en Martijn van Haalen een documentaire over acteren, *Bloot*, vanwege het 25-jarige jubileum van Toneelgroep Amsterdam.

LORIANNE VAN GELDER

Licht aan, licht uit. Licht aan, licht uit. Koptelefoon af, camera aan, uit, toch aan laten. En nu: echt. Documentairemakers Paul Cohen (1957) en Martijn van Haalen (1954) haalden onconventionele methodes uit de kast om *Bloot* te maken. Want Bloot gaat over acteren, en acteurs zijn verschrikkelijk moeilijk om te filmen als documentairemaker. Van Haalen: "Wij willen de werkelijkheid laten zien. Maar een acteur spéélt de werkelijkheid."

Niets ergers voor een documentairemaker dan een getrainde acteur die weet dat hij niet recht in de lens moet kijken, die zich voortdurend bewust is van de camera en die acteert. "Dat is niet om aan te zien," aldus Van Haalen.

Ter gelegenheid van het 25-jarige jubileum van Toneelgroep Amsterdam werd de NTR gevraagd een documentaire te maken. Al gauw kwam de omroep bij Cohen en Van Haalen terecht. Ze werken al twintig jaar samen en zijn de mannen van de bejubelde documentaire *Janine*, over violiste Janine Jansen.

Aanvankelijk zeiden de mannen nee. Die acteurs, veel te ingewikkeld. En daar kwam ook nog bij dat, in elk geval Van Haalen, niets met toneel heeft.

Bovendien, een jubileumfilm, dat zijn van die films waarin iedereen elkaar veren in de reet steekt, weet Van Haalen.

Toch zeggen ze ja. Want een film over acteren is wel interessant. En wil Toneelgroep Amsterdam geen devote film van idolate documentairemakers, dan is het gezelschap aan het goede adres.

Om zichzelf te beperken kiezen de makers één voorstelling, *Husbands*, waarvan de repetities in het Franse Rennes worden gevolgd. Hans Kesting, Barry Atsma, Roeland Fernhout en Halina Reijn spelen daarin mee. Ivo van Hove regisseert.

Al aan het begin van *Bloot* zegt Roeland Fernhout: "Ik ben hier niet gelukkig mee, ik vind dat een repetitieproces een privéaangelegenheid is." Cohen begrijpt dat goed. "Repeteren gaat wel eens mis, het kan gênant zijn of moeilijk, het is een heel kwetsbaar proces. Ik vind het bijzonder dat ze ons uiteindelijk zo veel vertrouwen hebben gegeven."

Dagenlang volgen ze de repetities. "Acteurs zijn zich zo bewust van de camera dat ze denken: o, nu zullen ze wel filmen, want dit is een mooi moment. En dan gingen wij juist een broodje eten. Terwijl op de momenten dat zij dachten 'dit is niks', we juist wel draaiden," zegt Van Haalen. Ze krijgen al snel de bijnamen Waldorf en Statler, de twee chagrijnige mannetjes uit *The Muppet show*.

De truc met het licht hebben de acteurs ook al snel door. Het idee was dat als het licht uit is, je ook de indruk hebt dat de camera niet draait. In de hoop dat de acteurs dan minder bewust van zichzelf zijn, wordt het trucje vaak toegepast. "Roeland Fernhout wist meteen dat het om een spelletje ging," zegt Cohen lachend, "maar dat levert uiteindelijk juist ook mooie momenten op."

"Het beste materiaal zit altijd aan de randen van het filmen," aldus Cohen. "Net voor het moment dat je de camera uitzet, bijvoorbeeld. Of als Martijn zijn koptelefoon afzette, dan lijkt het alsof je stopt en dan praten ze net even wat langer door. Het gesprek wordt dieper."

De acteurs doen persoonlijke ontboezemingen. Halina Reijn zegt: "Ik geef alles op toneel, als ik thuiskom, ben ik een lege zak." In de scènes in *Bloot* is ze regelmatig in tranen. Ze heeft een veeleisende opdracht, want ze speelt alle zeven vrouwenrollen in het stuk. Om die te volbrengen, put ze uit haar eigen leven, zegt ze in de film. "Acteurs zuigen verdriet en ervaring op en slikken dat in. Al die emoties kunnen ze later weer inzetten in hun spel," legt Cohen uit.

Overigens is *Bloot* zeker geen opdrachtfilm. De makers hebben alle vrijheid om te filmen. Cohen: "Als ze ons hadden weggestuurd, waren we ook niet meer terug gekomen."

Het resultaat wordt ook door de acteurs en Van Hove goed bevonden. "Ik vond dat nog best spannend," beaamt Cohen. "Er zit bijvoorbeeld een conflict in de relatie tussen Halina Reijn en Ivo van Hove. Ze hebben tegengestelde belangen. Halina zegt zelfs dat ze wil stoppen met acteren, terwijl Ivo haar een oeractrice noemt."

Van toneel houden ze nog altijd niet per se, maar het vak van acteur zien ze nu wel anders. "Ik heb enorm veel compassie met ze," zegt Van Haalen. "De manier waarop deze mensen acteren is een enorme aanslag. Elke avond moeten ze, soms letterlijk en altijd figuurlijk, bloot."

'Acteurs zijn zich zo bewust van de camera; we wilden ze misleiden'

Première van *Bloot* is dinsdag in de Stadsschouwburg. Zelfde avond wordt film tijdens het *Uur van de wolf* uitgezonden om 23.00 uur op Nederland 2.

Halina Reijn in documentaire *Bloot*, waarin de spanning tussen haar en regisseur Ivo van Hove voelbaar is.